

Kursuse sisu ja taotlused

Valikkursuse „Müüt ja kirjandus“ eesmärk on tutvustada kirjanduse kõige vanemat kihistust – müüte – ning näidata vana pärimuse seost ilukirjanduse ja kultuuriga. Müüdi ja kirjanduse suhetele keskendumine võimaldab avastada nende seoseid, leida ajatuid arhetüüpe nende ajalikes avaldustes, mõista intertekstuaalseid suhteid ning maailmakirjanduse ja folkloori ühtsust. Müüdi kaks poolt – loolisuus ja tunnetuslikkus – annavad hea võimaluse vanade lugude kaudu uurida väärtuste jäävust ja muutumist ajas ning mõtestada maailma oma elukogemusest lähtuvalt. Kursust on soovitatav õpetada 12. klassis, sest seoste leidmine ja üldistuste tegemine eeldab õppijalt mitmekülgset lugemust ning arenenud lugejaoskusi, head analüüsi-, sünteesi- ja hindamissuutlikkust.

Õppeprotsessi kirjelduses on esitatud terviklikult käsitletavate teoste nimekiri, mis on soovituslik ja avatud. Metoodilised soovitusel on esitatud üksikõpilase vaatepunktist, kuid õppe organiseerimisel tuleks rakendada nii üksi-, paaris- kui ka rühmatöövõtteid. Soovitatav on kasutada aktiivõppemeetodeid, et õpilane oleks aktiivne õppeprotsessis osaleja: loeks ja kirjutaks süvenenult, analüüsiks ja arutleks, lahendaks probleemülesandeid, seoks uut, õpitavat olemasolevate teadmiste, oskuste ja kogemustega. Teabe otsimiseks, eri liiki tekstide lugemiseks ja loomiseks, audiovisuaalse info jälgimiseks kasutatakse digivahendeid, koostöökaks ka ühistöökeskkondi.

Õppeprotsessi kirjeldus hõlmab ainesisu 25 tunni ulatuses, umbes 10 tundi on planeeritud töökst tervikteostega, kuid õpetaja võib õppeks planeeritud aega ka muul moel jagada.

Valik kursuse jooksul loetavaid ja analüüsitavaid tervikteoseid:

Sophokles „Kuningas Oidipus“, Mihhail Bulgakov „Meister ja Margarita“, Herman Hesse „Stepihunt“, Oscar Wilde „Dorian Gray portree“, Jeanette Winterson „Taak“, Margaret Atwood „Penelopeia“, Maurice Druon „Zeusi mälestused“, Johann Wolfgang Goethe „Faust“ (I osa), Haruki Murakami „Kafka mererannas“, Viktor Pelevin „Õuduse kiiver“, Terry Pratchett „Eric“, Anton Hansen Tammsaare „Põrgupõhja uus Vanapagan“, Friedebert Tuglas „Maailma lõpus“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“ vm.

Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega. Hindamise alus on põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (09.06.2010, § 29 ja 30), gümnaasiumi riiklik õppekava (01.09.2014, § 15–18) ja kooli õppekava.

Hindamise abimaterjale:

Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse veebileht „Õppimist toetav hindamine“ – <https://6ppimisttoetavhindamine.wordpress.com/>;

M. Jürimäe, A. Kärner, L. Tiisvelt „Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine“ – http://www.curriculum.ut.ee/sites/default/files/ht/oppimist_toetav_hindamine_kokkui.pdf;

Andrus Org, „Kujundav hindamine kirjanduse õpetamisel“ – <http://oppekava.innove.ee/kujundav-hindamine-kirjanduse-opetamisel/>

Õppeprotsessi kirjeldus koosneb järgmistest osadest: üldpädevuste kujundamine kirjandustunnis, kursuse õpitulemused, õppesisu (teema, põhimõisted, õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi, lõiming, soovitatavaid digimaterjale).

Üldpädevuste kujundamine kirjandustunnis

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Ilukirjandus- jt tekstide eesmärgistatud lugemine ja analüüs, arutlemine loetu üle ja omaloominguline töö aitab tajuda, analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada kunsti ja loomingut ning kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid ja arvestada nendega otsuste langetamisel; olla salliv ja koostööaldis ning panustada ühiste eesmärkide saavutamisse. Kirjandus aitab arendada suutlikkust hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide ja eetika seisukohast.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Sotsiaalseid oskusi arendavad kõik kirjandustunnis koostöös sooritatud ülesanded, need aitavad toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku õppijana, arvestades eri suhtlusviise ja sh suhtluskeskkondade reegleid. Eri liiki tekstide lugemine ja analüüs aitab näha ühiskondlikku mitmekesisust, arutleda inimõiguste, religioonide ja rahvaste omapära ja väärtushinnangute erinevuse üle, õpetab märkama probleeme ja nägema nende lahendusteid, õpetab vastutust ühiskonnaliikmena. Eri ajastuid ja ühiskonnaelu kajastavate tekstide lugemine ning tõlgendamine toetab ka sotsiaalse sidususe kujunemist.

Enesemääratluspädevus. Kirjandusteose tegelase analüüs võimaldab õpilasel nt arutleda inimeste nõrkade ja tugevate külgede üle, näha seoseid võimete ja võimaluste vahel, märgata probleeme ja pakkuda neile lahendusi. Kirjandusteose analüüs annab hea võimaluse suhestuda kujutatuga, analüüsida iseenda käitumist eri olukordades ja inimsuhetes, annab võimaluse määratleda enda loovvõimeid ja hinnata ennast eri liiki tekstide lugeja ja loojana.

Õpipädevus. Kirjandustunnis areneb õpilaste suutlikkus organiseerida oma tööd nii ükski, paaris kui rühmas töötades, nad õpivad kasutama eri teabeallikaid, õpistrateegiaid ning õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades. Kirjandustunnis õpitakse ümbritsevat tekstilist mitmekesisust tundma ja eri liike tekste looma.

Suhtluspädevus. Kirjandustunnis areneb suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt nii suuliselt kui kirjalikult väljendada, oma seisukohti esitada ja põhjendada.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kirjandustunnis loetud tekstid, kirjutatud arutlused ja peetud diskussioonid aitavad mõista loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule, loodusele ja ühiskonnale; mõista teaduse ja tehnoloogiaga seotud piiranguid ja riske.

Ettevõtlikkuspädevus. Kirjandustunnis on võimalik eri liiki ülesandeid sooritades olla loov ja algatusvõimeline, arendada ja hinnata oma ja teiste ideid; kasutada eri elu- ja tegevusvaldkondades omandatud teadmisi ja oskusi, planeerida oma tööd, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest.

Digipädevus. Kirjandustunnis areneb õpilaste suutlikkus kasutada kiiresti uuenevat digitehnoloogiat; areneb oskus leida, kriitiliselt hinnata ja säilitada vajalikku teavet. Õpilasel on võimalik osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd eri digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraal- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. (Vt ka Digipädevus õppekavades ja ülesanded digipädevuse kujundamiseks. Innove. – <http://oppekava.innove.ee/digipadevus-oppekavades/> Digivõimalused õppimises ja õpetamises”. Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse

keskus 2014. – <http://www.curriculum.ut.ee/et/opetajalekoolile/konverents-05-11-2014>)

Abiks:

„Üldpädevuste kujundamisest aineõpetuses“ Tallinna Ülikool 2016. Koostaja-toimetaja Merilin Aruvee. – https://issuu.com/oliverhainsalu/docs/ldpdevused_korrektuuriga-viimane_13

Kursuse õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis;
- 2) teab eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu ning kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;
- 3) selgitab müüdi kui arhetüüpse žanri ja tänapäeva müütide olemust ning mõtestab pärimust õpitu ja iseenda kogemuse põhjal;
- 4) nimetab arhetüüpeid müüdimotiive ning leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;
- 5) tunneb loetud müütide ja arhetüüpsete tegelastega seotud narratiive ja motiive ning leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;
- 6) analüüsib kirjandusteoste teemat, süžeed ja tegelasi nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ning esteetilistest väärtustest lähtuvalt;
- 7) tunneb ära ja analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus ning selgitab kirjandus(teos)e tähenduse muutumist ajas;
- 8) on terviklikult läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost.

- 1. ÕPPESISU. Müüt, muistend, muinasjutt. Müüdi olemus. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte. Friedrich Robert Faehlmanni müütilised muistendid. Eestlaste mütoloogiline maailmapilt: vaimud, haldjad, maa-alused, nõiad, targad, triksterid, vanapagan jt üleloomulikud olendid. Matthias Johann Eisen „Eesti mütoloogia“, Karl Kello „Draakoni märgi all“, Hasso Krull „Loomise mõnu ja kiri“, Lennart Meri „Hõbevalge“ jt, Felix Oinas „Tuul heidab magama“, August Kitzberg „Libahunt“, Aino Kallas „Hundimõrsja“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“ vm. (3 tundi)**

Põhimõisted: müüt, muistend, mütoloogia

Õppetegevusi ja meetodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb teabetekste müüdi olemuse kohta ja täidab selle põhjal nt teemat kokku võtva tabeli;
- meenutab põhikoolis loetud müüte ja muistendeid, nende narratiivi ja tegelasi;
- loeb eri rahvaste loomismüüte ja muistendeid, jutustab neist, võrdleb omavahel, joonistab või kujutab loetu põhjal muul moel (nt animeerib, koostab fotojutustuse, veebitahvli lehekülje) müütilist maailma;
- loeb õpikust ja alusteostest valitud tekste eestlaste mütoloogilise maailmapildi kohta, kirjeldab mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis;
- meenutab Andrus Kivirähki teoses „Rehepapp“ kujutatud lugu, tegelasi ja miljööd ning leiab teosest mütoloogilise maailmapildi kujutamist, toetudes M. J. Eiseni teosele „Eesti mütoloogia“;

- arutleb selle üle, missugune on fantaasia ja tegelikkuse vahekord pärimuslugudes;
- loeb läbi A. Gailiti jutustuse „Libahunt“ katkendi ja võrdleb teost põhikoolis läbi loetud samanimelise A. Kitzbergi draamaga;
- kirjutab mõne õppesisus nimetatud alusteksti põhjal kokkuvõtte või referaadi, teeb ja esitab klassile erinevate mütoloogiliste tegelaste kohta slaidiesitluse või arvutiga tehtud muud tüüpi kokkuvõtte (nt fotoromaani, mõistekaardi, veebitahvli).

Lõiming

Kunstiained: kultuuripärandi väärtustamine ja tundmine. Eri rahvaste müütiliste maailmade ja kangelaste kujutamine. Eri ajastute kunst ja muusika.

Loodusained: teaduslik ja müütiline maailmapilt; teaduse areng eri ajastutel.

Sotsiaalsained: maailmapildi ja kultuuriliste tõekspidamiste kujunemine, kultuuri arengu põhijoonte mõistmine, väärtushoiakute kujunemine ja kõlblusküsimustega tegelemine. Kultuur, ajastud ja ajaloo sündmused.

Eesti keel: kuulamine, kõnelemine, kokkuvõtte koostamine, sõnavaratöö. Reklaam ja bränd.

Kehaline kasvatus: keha ja sportlikkus müütilistes lugudes ja antiikaja kunstis.

Valik digimaterjale

Veebileht

Rehepapp ehk rahvausundi ja muistendite andmebaas. – <http://www.folklore.ee/rehepapp/>

Õppematerjal

Merit Karise 2009. Reklaam kui sotsiokultuuriline kommunikatsioon. Lugu. –

https://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/14239/loo_sisu.html

Antiikaja kunst. Tiiu Randmann Mihkla. – <http://kunstiabi.weebly.com/antiikaja-kunst.html>

Ele Õun. Soengukunsti ajalugu muistsest ajast tänapäevani. –

<http://soengukunstiajalugu.weebly.com/>

Natalja Dovgan. Üldajalugu. – <http://uldajalugu.weebly.com/>

Esitlus

Müüdid ja müütiline ruum. Loomise ja hävingu müüdid. Mare Kõiva. –

http://www.folklore.ee/~mare/rahvausund/4_myyt_1.pdf

Ülesanne

Ajaloo perioodid ja ajaloo sündmused. – <https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/2995/edit>

Olümpose jumalad. – <http://learningapps.org/1927878>

Audio

Marju Lauristin. Müüdid meedias. Ööülikool. ERRi arhiiv. – <http://devel.ylikool.ee/?p=78>

Ülo Valk 2010. Usundilised jutud ehk muistendid. ERRi arhiiv. –

http://heli.er.ee/helid/oy/OY2010_Ulo_Valk_Usundilised_jutud_ehk_muistendid.mp3

Kommentaare eesti mütoloogiale (kurat, kass, ussikuningas, kodukäija, loits, katk, metsavaim, majahaldjas, toonekurg, kotermann, punane, raha, öökull, naer). ERR 1995–1998. –

<https://arhiiv.err.ee/seeria/kommentaare-estis-mutoloogiale/kultuur/31>

Hasso Krull. Kosmose jutustamine. ERR 2004. –

http://heli.er.ee/helid/oy/OY2004_Hasso_Krull_Kosmose_jutustamine.mp3

Audiovideo

Anne Lill. Kreeka müüt, kirjandus ja ühiskond. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/avatud-ulikool-kreeka-muut-kirjandus-ja-uhiskond-professor-anne-lill>

Kommentaare eesti mütoloogiale. ERR 1995-1998. – <https://arhiiv.err.ee/seeria/kommentaare-eesti-mutoloogiale/kultuur/31>

Loomine. Joonisfilm 2012. – https://www.youtube.com/watch?v=0w_hqXP83g

Loomine. Folk-rock kantaat. –

https://www.youtube.com/watch?v=NFmzVsEq_No&list=PL5908268FA8403C0B&index=4

Amarcord. Mõõgaga magajad. ERRi saade mõõga kujundist. – <http://arhiiv.err.ee/vaata/amarcord-moogaga-magajad/same-series>

Tekst

Enn Kasak 1999. Müüdist. (Mis on müüt ja mis ei ole müüt.) Akadeemia 1. –

<http://www.obs.ee/enn/Myydist.pdf>

Anzori Barkalaja 2004. Müüdi iseloomust maailma kirjeldamise viisina. Veebiajakiri Kirikiri. –

http://www.kirikiri.ee/article.php3?id_article=69

Peeter Espak. Kosmose loomise/tekkimise müüdid Lähis-Idas. –

http://www.academia.edu/3028029/Kosmose_loomise_tekkimise_m%C3%BC%C3%BCdid_L%C3%A4his-Idas

Matthias Johann Eiseni raamatud. – <http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/vanad/eisen/>

Eesti vana usk. Maailma loomine. –

http://et.wikisource.org/wiki/Eesti_vana_usk/l._Maailma_loomine

Oskar Loorits. Liivi rahva usund. EKM rahvausundi ja meedia töörühm 2000. –

<http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/lru/>

Faehlmanni müütilised muistendid. – <http://www.luts.ee/e->

[raamatud/eestikeelsed/pdf/Friedrich_Robert_Faehlmann_Muutilised_muistendid.pdf](http://www.luts.ee/e-raamatud/eestikeelsed/pdf/Friedrich_Robert_Faehlmann_Muutilised_muistendid.pdf)

Eesti rahvaluule e-väljaanded. Eesti kirjandusmuuseum. – <http://www.folklore.ee/pubte/eraamat/>

Magistritöö

Triin Jürgenstein 2012. Kirjandusõpetuse lõiminguvõimalused gümnaasiumis kursuse „Kirjandus antiigist 19. sajandini” näitel. Ülesanded ja õpetaja materjal. –

<http://dspace.ut.ee/handle/10062/51648>

2. ÕPPESISU. Muinasjutt kui kirjanduse ja müüdi vahelüli, kunstmuinasjutt: Anna Sakse „Lillemuinasjutud“, Oscar Wilde „Õnnelik prints“. Muinasjutu dekonstrueerimine: Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“, Jaan Kaplinski „Kaks päikest“. Võrdlev mütoloogia: rändmotiivid. (3 tundi)

Põhimõisted: muinasjutt, kunstmuinasjutt, rändmotiiv

Õppetegevusi ja meetodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb, tõlgendab ja analüüsib kirjandusteoste katkendeid või tervikteoseid;
- leiab teosest müüdile ja muinasjutule iseloomulikke jooni;
- analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus;
- leiab loost rändmotiive, uurib nende päritolu ja võrdleb neid eri maade lugudes;
- arutleb, kuidas kirjandus avab ja väljendab maailma, loob uusi seoseid;
- arutleb, missuguseid väärtusi kirjandus vahendab, kuidas inimest toetab, kuidas kujundab esteetilisi ja eetilisi tõekspidamisi;

- kirjutab või jutustab loo skeemi kasutades omaloomingulise muinasjutu.

Lõiming

Kunstiained: kultuuripärandi väärtustamine ja tundmine; eri rahvaste müütiliste maailmade ja kangelaste kujutamine.

Loodusained: looduse kujutamine muinasjuttudes ja müütides; looduse märgiline tähendus. Eri meeltega looduse tunnetamine ja selle kujutamine tekstis.

Sotsiaalsained: maailmapildi ja kultuuriliste tõekspidamiste kujundamine, kultuuri arengu põhijoonte mõistmine; väärtushoiakute kujundamine ja kõlblusküsimustega tegelemine.

Keeleained: maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine kui huvi äratamine vastava maa ja selle kultuuri vastu.

Eesti keel: keeleteadmiste ja keeleloomeoskuste rakendamine suulisel ja kirjalikus tekstitöös; eri liiki tekstide lugemine, analüüs ja mõistmine.

Soovitavaid digimaterjale

Veebileht

Kairi Himma. Muinasjuttude tõlgendamine. – <http://www.wildsun.eu/category/muinasjuttude-tolgendamine/>

Loomad, linnud, putukad eesti loomamuinasjuttudes. Pille Kippar, Eesti kirjandusmuuseum. – <http://www.folklore.ee/pubte/muina/loomad/frame.html>

Muinasjutt. ERA ja TÜ. – <http://www.folklore.ee/era/teema/muinasjutt.htm>

Merit Karise. Saaremaa folkloori veebikogumik. – <http://saaremaa.folklore.ee/wordpress/>

Pühakud ja vägimehed. Muinasjutte Lutsi maarahvalt ja nende naabritelt. –

<http://www.folklore.ee/muinasjutt/lutsi/index.html>

Eesti muinasjutud. – <http://www.folklore.ee/muinasjutt/>

Esitlus

Muinasjutud meie ümber. Kärri Toomeos: Orglaan 2011. –

http://vvv.erm.ee/UserFiles/TeadusKogud/Konverentsid/Muud/Keeleseminar/2K2rri_Toomeos.pdf

Audio

Jaan Kaplinski. Muinasjuttudest ERRi Ööülikool 2005. –

http://heli.er.ee/helid/oy/OY2005_Jaan_Kaplinski_Muinasjuttudest.mp3

Tuhkatriinumäng. Kuuldemäng. ERR 1996. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/kuuldemang-kuuldemang-tuhkatriinumang>

Klaaspärlimäng. Enn Soosaarel on külas California ülikooli professor ja Tartu ülikooli audoktor Jaan Puhvel. ERR 1997. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/klaasparlimang-enn-soosaar-ja-jaan-puhvel>

Maailmapilt. Oscar Wilde. Krista Kaer räägib Oscar Wilde'ist. Tema elu ja looming, mõttelaad ja arvamused. ERR 2005. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/maailmapilt-maailmapilt-oscar-wilde>

Oscar Wilde. Önnelik prints. ERR 1991. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/oscar-wilde-onnelik-prints>

Oscar Wilde. Ööbik ja roos. ERR 1991. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/oscar-wilde-oobik-ja-roos>

Tekst

Eesti rahva muinasjutud. Antoloogia. – <http://www.folklore.ee/pubte/muina/antoloogia/>

Mare Kalda 2011. Rahvajutud peidetud varandusest. –

http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/17237/kalda_mare.pdf

3. **ÕPPESISU.** Pärimus kirjanduses. Eepiline minevik. Sumeri „Gilgameš“. Vana-Kreeka müüdid ja nende töötused: Sophokles „Kuningas Oidipus“, Albert Camus „Sisyphose müüt“. Piibli müüdid ja nende töötused: keskaegne draama „Aadama mäng“, Dante Alighieri „Jumalik komöödia“, Ain Kalmus „Juudas“, Marie Under „Tuudaimimarjad“. (4 tundi)

Põhimõisted: pärimus, müüt

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- arutleb selle üle, miks on pärimust tunda ja hoida vaja, milliseid elutõdesid kajastavad müüdid, kuidas kirjandus(teos)e tähendus aja jooksul muutub;
- loeb vanakreeka müüte, analüüsib nende vormi, sisu, ja funktsiooni, sõnastab loetu põhjal seletusi ja tegutsemisjuhiseid, arutleb müütide tähenduse üle kaasaegsete inimeste ja tänapäeva lugeja seisukohast lähtudes;
- uurib ja seletab, kuidas on tekkinud ja mida tähendavad müütidest pärit väljendid, nt Pandora laegas, Achilleuse kand, Trooja hobune jt;
- arutleb selle üle, missugused on nüüdismüüdid ja kuidas need tekivad;
- vaatab müütide ja piibli põhjal loodud kunstiteoste reproduktsioone, leiab sealt tuttavaid lugusid;
- loeb läbi Sophoklese antiiktragöödia „Kuningas Oidipus“ või meenutab selle sisu, võrdleb Oidipuse müüti ja tragöödiat, Sisyphose müüti ja Camus' teost;
- loeb katkendeid õppesisus nimetatud tekstidest või tervikteose, leiab õpetaja abiga analüüsi toetavad piiblitekstid, leiab loetud teostest piiblist pärit motiive, lugusid, tegelasi jm;
- uurib pörgu tähendust ja kujutamist eri liiki tekstides;
- joonistab Dante „Jumaliku komöödia“ ülevaate põhjal pildi Dante kujutatud pörgust;
- võrdleb loodusteaduslikku ja mütoloogilist mõtlemist ja maailmapilti;
- kirjeldab eesti kohapärimust ja leiab mütoloogia kajastusi Eesti kohanimedes.

Lõiming

Kunstiained: kultuuripärandi väärtustamine ja tundmine; eri teoste maailmade ja kangelaste kujutamine. Piiblimotiivid kunstis.

Loodusained: looduse kujutamine kirjandusteoses; kirjandusteose looduskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs; loodusteaduslik ja müütiline maailmapilt.

Sotsiaalained: eri ajastute teoste probleemide seostamine tänapäevaelu ja inimestega; väärtushoiakute kujunemine ja kõlblusküsimustega tegelemine; muistne aeg, keskaeg.

Keeleained: maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine kui huvi äratamine vastava maa ja selle kultuuri vastu.

Eesti keel: keeleteadmiste ja keeleloomeoskuste rakendamine suulises ja kirjalikus tekstitöös. Eri liiki tekstide lugemine, analüüs ja mõistmine. Kohanimed. Müütide ja piibliga seotud ütlused.

Valik digimaterjale

Veebileht

Kristlik kultuur. – <http://kristlus.varstukk.edu.ee/kristlikkultuur/index.php>

Piibel kui ütluste allikas. – <http://www.folklore.ee/~kriku/ALLIK/allik3.htm>

Õppematerjal

Annika Markson ja Jaana Seinberg 2013. Antiikkirjandus ja -teater. Magistritöö osa. Veebileht ja audiovideomaterjal. – <http://antiikkirjandus.weebly.com/index.html>

Vana-Kreeka kultuur. Autorite kollektiiv 2014. – [http://e-](http://e-ope.khk.ee/ek/2012/antiikkirjandus/index.html)

[ope.khk.ee/ek/2012/antiikkirjandus/index.html](http://e-ope.khk.ee/ek/2012/antiikkirjandus/index.html)

Antiikkirjanduse e-kursus. Tartu Kutsehariduskeskus. – [http://e-](http://e-ope.khk.ee/ek/2012/antiikkirjandus/index.html)

[ope.khk.ee/ek/2012/antiikkirjandus/index.html](http://e-ope.khk.ee/ek/2012/antiikkirjandus/index.html)

Esitus

Heily Soosaar, Kaja Kasak 2013. Ülevaade piiblist ja sellega seonduvast vanimast pärimusest. –

<https://prezi.com/ztpvfdv1kzkt/piibel/>

Audio

Klaasparlimäng. Enn Soosaar, Jaan Kaplinski. Maailma vanim eepos "Gilgameš". ERR 1998. –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/klaasparlimang-enn-soosaar-ja-jaan-kaplinski>

Eesti luterlik tund. Aadama mäng. ERR 1998. – [https://arhiiv.err.ee/vaata/eesti-luterlik-tund-](https://arhiiv.err.ee/vaata/eesti-luterlik-tund-aadama-mang)

[aadama-mang](https://arhiiv.err.ee/vaata/eesti-luterlik-tund-aadama-mang)

Keelesaade. Põrgu. ERR 2013. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/keesaade-porgu>

Audiovideo

Anne Lill. Müüt, pärimuse mõtestamine. Avatud ülikool: Kreeka müüt, kirjandus ja ühiskond. –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/avatud-ulikool-kreeka-muut-kirjandus-ja-uhiskond-professor-anne-lill>

Üks lugu. Toomas Paul. MTÜ Ööülikool, Rühm Pluss Null 2011, Kulka 2011. –

<https://www.youtube.com/watch?v=NqJtdlo2DN4>

Üks lugu. Taavi Eelmaa. MTÜ Ööülikool, Rühm Pluss Null, Kulka 2011. –

<https://www.youtube.com/watch?v=ZZZWxhBXdf4>

Ülo Valk. Kui muistendist saab uudis – usundilise pärimuse ja Eesti ajakirjanduse suhetest läbi aja.

Usundiline pärimus. – <http://www.utv.ee/naita?id=19582>

Marie Under. Ballaad "Tuudaimimarjad". – <https://www.youtube.com/watch?v=J67br-MNi0k>

Tekst

Rein Veidemann 2013. Piibli tähenduslikkusest eesti kirjanduses. – [http://kjt.ee/2013/05/piibli-](http://kjt.ee/2013/05/piibli-tahenduslikkusest-eesti-kirjanduses-2)

[tahenduslikkusest-eesti-kirjanduses-2](http://kjt.ee/2013/05/piibli-tahenduslikkusest-eesti-kirjanduses-2)

Rein Veidemann 2015. Kristliku väärtusõpetuse peegeldusi Eesti (kirjandus)kultuuris. –

<http://kjt.ee/2015/02/kristliku-vaartusopetuse-pegeldusi-eesti-kirjanduskultuuris/>

Mare Kõiva. Maailmalõpp rahvapärimuses. – <http://www.folklore.ee/tagused/nr46/koiva.pdf>

Juuda traagika. Eesti Kirik 2006. – <http://www.eestikirik.ee/juuda-traagika/>

Magistriöö

Annika Markson Jaana Seinberg 2013. Audiovisuaalne materjal ning aktiiv- ja interaktiivõppe

meetodid antiikkirjanduse õpetamiseks. –

<http://www.murre.ut.ee/arhiiv/naita.php?t=kasikiri&id=5245>

Triin Jürgenstein 2012. Kirjandusõpetuse lõiminguvõimalused gümnaasiumis kursuse „Kirjandus

antiigist 19. sajandini” näitel. Ülesanded ja õpetaja materjal. –

<http://dSPACE.ut.ee/handle/10062/51648>

4. ÕPPESISU. Eepos: Homeros „Ilias“, „Odüsseia“. Keskaegsed kangelaseeposed: „Vanem Edda“, „Rolandi laul“, „Laul minu Cidist“, „Nibelungide laul“, „Beowulf“. (4 tundi)

Põhimõisted: eepos, kangelaseepos, rahvuseepos

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- uurib eeposele kui arhetüüpsile žanrile iseloomulikke jooni;
- nimetab rahvaste eeposi, nimetab nende pealkirja ja päritolumaad, teema ja olulised motiivid;
- vaatab katkendit mõnest eepose põhjal loodud filmist ja täidab vaatamise käigus tööülesandeid;
- uurib, missugused eri maade eeposed on tõlgitud eesti keelde;
- loeb katkendeid eepostest ja väljendab nende sisu proosatekstina.

Lõiming

Kunstiained: eeposte maailma kujutamine kunstis.

Loodusained: looduse kujutamine eepostes; looduse isikustamine; looduse osa kangelasel kujutuses.

Sotsiaalained: eri ajastute teoste probleemide seostamine tänapäeva elu ja inimestega; muistne aeg ja keskaeg.

Keeleained: maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine kui huvi äratamine vastava maa ja selle kultuuri vastu.

Eesti keel: keeleteadmiste ja keeleloomeoskuste rakendamine suulises ja kirjalikus tekstitöös; eri liiki tekstide lugemine, analüüs ja mõistmine.

Valik digimaterjale

Õppematerjal

Keskajast renessansini. – [http://www.e-](http://www.e-ope.khk.ee/ek/2013/ilukirjandus_kui_kunst/keskaja_osa/index.html)

[ope.khk.ee/ek/2013/ilukirjandus_kui_kunst/keskaja_osa/index.html](http://www.e-ope.khk.ee/ek/2013/ilukirjandus_kui_kunst/keskaja_osa/index.html)

Tiiu Randmann Mihkla. Keskaja kunst. – <http://kunstiabi.weebly.com/antiikaja-kunst.html>

Esitlus

Küllli Semjonov, Maris Sinka. Odüsseia. – <http://slidegur.com/doc/5090309/od%C3%BCsseia---tekkokad37>

Küllli Semjonov. Vanad eeposed ja pühad tekstid. – <http://slidegur.com/doc/5325341/vanad-eeposed>

Keskaegsed kangelaseposed. – <http://slidegur.com/doc/5426336/keskaegsed-kangelaseeposed>

Elle Hein 2009–2010. Arhailine eepos ja Homeros. –

<http://www.slideboom.com/presentations/187541/Arhailine-eepos>

Audio

Odüsseia I-III. Kuuldemäng. ERR 1980. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/kuuldemang-kuuldemang-odusseia-i-osa>

Audiovideo

Keskaeg ja muud ajad. Maailmapilt, ERR 2005. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/maailmapilt-maailmapilt-keskaeg-ja-muud-ajad>

Greek mythology. History.com. – <http://www.history.com/topics/ancient-history/greek-mythology/videos/land-of-odysseus>

Reisile minuga. Türgi: Trooja. ERR 2010. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/reisile-minuga-turgi-trooja>

Magistritöö

Triin Jürgenstein 2012. Kirjandusõpetuse lõiminguvõimalused gümnaasiumis kursuse „Kirjandus

antiigist 19. sajandini" näitel. Ülesanded ja õpetaja materjal. –

<http://dspace.ut.ee/handle/10062/51648>

5. ÕPPESISU. Rahvuseeposed: Elias Lönnrot „Kalevala“, Friedrich Reinhold Kreutzwald „Kalevipoeg“. „Kalevipoja“ motiivid luules ja proosas. Argimütoloogia ja rahvapärinus. Müüt kirjanduses ning tänapäeva kultuuris (ideoloogias, massikultuuris; positiivsed ja negatiivsed eeskujud). Kunstnikumüüt: kirjanik kui looja. Intertekstuaalne käsitusviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal. Friedebert Tuglas „Maailma lõpus“, Mati Unt „Argimütoloogia“. (6 tundi)

Põhimõisted: argimütoloogia, intertekstuaalsus

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- uurib, milliseid eepose on võimalik eesti keeles lugeda ja millistesse keeltesse on tõlgitud „Kalevipoeg“;
- loeb katkendeid eepostest ja arutleb selle üle, missuguseid ideaale kajastavad vanad rahvapärinused;
- tutvub lähemalt eepose „Kalevipoeg“ sünniloo, ülesehituse ja sisuga, loeb eeposest läbi vähemalt ühe loo;
- hindab eepose kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;
- võrdleb tekstikatkendite põhjal eepose „Kalevala“ ja „Kalevipoeg“;
- leiab eepose „Kalevipoeg“ ja erinevate tekstide intertekstuaalseid seoseid motiivi, loo, tegelase jm tasandil;
- kuulab katkendeid Vikerraadio saatesarja „Luuleroom“ saadetest „Mis on su nimi, Kalevipoeg?“ ja täidab nende põhjal tööülesandeid;
- arutleb kirjanduse mitmekihilisuse üle, selle üle, kas tekstidevaheline laenamine on hea või halb ja milline lugeja saab hakkama intertekstuaalse lugemisega;
- mõtestab pärimust õpitust ja iseenda kogemusest lähtuvalt; loeb, tõlgendab ja analüüsib ilukirjandusteoste katkendeid või tervikteoseid;
- loeb läbi F. Tuglase novelli „Maailma lõpus“, leiab intertekstuaalseid ja arhetüüpseid seoseid, analüüsib novelli narratoloogilisest aspektist;
- arutleb selle üle, miks kirjanikud pöörduvad vanade lugude juurde, miks on huvi müütide vastu tänapäeval jälle suurenenud;
- uurib, missuguseid müüdikangelasi toodab kaasaegne filmitööstus ja kuidas kirjandus ja film teineteist müütide loomise seisukohalt mõjutavad;
- arutleb meedia rolli üle müüdiloomes;
- arutleb selle üle, missugused on vanade müütide ja tänapäevalugude sarnasused ja erinevused, kuidas on vanad müüdikangelased tänapäevamaailmas teisenenud, esindades kindlat müüdikangelase tüüpi (nt vägilane, päästja, kunstnik, karismaatiline juht jt);
- arutleb selle üle, missugused on tänapäeva nn müüt-raamatud, millest kõneldakse ja mida tsiteeritakse;
- tuginedes oma teadmistele kirjandusloost või kasutades erinevaid allikaid, nimetab kirjanikke, kelle elulugudes kajastub kunstnikumüüdi osi, illustreerib oma väiteid näidetega;

- uurib mõne loetud teose autori elulugu ja analüüsib seda kunstnikumüüdist lähtuvalt;
- arutleb selle üle, kuidas mõjutab meedia lugeja suhtumist kirjandusse ja kirjanikesse.

Lõiming

Kunstiained: kunstnikumüüdi kajastusi eluloos; eeposte ja mütoloogia kujutamine kunstis; müüdiloo filmis.

Loodusained: looduse märgiline tähendus teose poeetika loomisel; intertekstuaalsed loodusmotiivid ja -detailid.

Sotsiaalained: identiteet, rahvuslus, eri kultuuride iseloomulikud jooned, sallivus.

Eesti keel: meedia ja müüdiloo mõjutamine; keeleteadmiste ja keeleloomeoskuste rakendamine suulises ja kirjalikus tekstitöös; eri liiki tekstide lugemine, analüüs ja mõistmine.

Soovitavaid digimaterjale

Veebileht

Kalevipoeg. Kreutzwaldi sajand. Eesti kultuurilooline veeb. –

<http://kreutzwald.kirmus.ee/et/kalevipoeg/>

Kalevipoeg. Üks ennemuistne Eesti jutt. Rahvusraamatukogu e-näitus. –

<http://www.nlib.ee/html/expo/kalevipoeg/index.html>

Euroopa kirjanduslikud karakterid. Eri maade kirjandustegelaste võrdlus, õpilaste koostatud animatsioon "Kalevipojast". – <http://literarycharacters.eu/>

Kalevala radadel. Kalevalaseura, Äidinkielen opettajain liitto 2010. –

<http://www.kalevalaseura.fi/kalevalankankahilla/et/index.php>

Esitlus

Kalevipoeg. Fotoromaan. Õpilastöö. –

<http://www.slideshare.net/ruthreilepuusaagmaal/kalevipoeg-uurimust-i-osa>

Kalevipoeg ja siil. Piktogramm. – <http://foto.ametikool.ee/index.php/reklaam/Lood-piktogrammides/Kalevipoeg-ja-siil>

Kärri Toomeos-Orglaan 2011. Muinasjutud meie ümber. –

http://www.erm.ee/UserFiles/Teaduskogud/Konverentsid/Muud/Keeleseminar/2K2rri_Toomeos.pdf

Audio

Marin Laak 2005. Mis on su nimi, Kalevipoeg? (5 osa). Eepos eesti kirjanduse alustekstina. Eepose sünnilugu. ERRi arhiiv. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/mis-on-su-nimi-kalevipoeg-1-eepose-sunnilugu/same-series>

Audiovideo

Kalevipoeg. Andrus Kivirähki "Kalevipoja" tõlgendus. Rakvere teatri etendus. ERR 2003. –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/kalevipoeg-1>

Tekst

Muistendeid ja uurimusi Kalevipojast. – <http://www.folklore.ee/ri/folkte/myte/kalev/>

Rein Veidemann 2003. F. R. Kreutzwaldi „Kalevipoeg” kui eesti kirjanduskultuuri sakraaltekst. – Keel ja Kirjandus nr 12. Allalaetav Digarist.

Jüri Talvet 2003. “Kalevipoeg” – suur Euroopa eepos. – Keel ja Kirjandus, nr 12. Allalaetav Digarist.

Marin Laak 2013. “Kalevipoeg” kui tüvitekst. – <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2013/3/327>

Kreutzwald. Kalevipoeg. E-raamat. – <https://et.wikisource.org/wiki/Kalevipoeg>

Kristian Kirsfeldt. Kalevipoeg 2.0. Eesti rahva moodne eepos. –

<http://ekspress.delfi.ee/areen/kalevipoeg-20-eesti-rahva-moodne-eepos-ehk-ropstiilis-kalevipoeg?id=33667057>

Pille-Riin Larm 2011. "Kalevipoeg 2.0", sotsiaalne äratuskell. Sirp. – <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c7-kirjandus/kalevipoeg-20-sotsiaalne-aeratuskell/>

Meedia. Folkloor. Mütoloogia. Eesti Kirjandusmuuseumi rahvausundi ja meedia töörühm. – <http://www.folklore.ee/pubte/meedia/>

Marin Laak 2013. Kalevipog kui tüvitekst. Keel ja Kirjandus nr 3. – <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2013/3/327>

Anneli Mihkelev 2013. Paul-Eerik Rummo "Hamleti laulud" uusi tähendusi loomas. Acta Semiotica Estica X. – <http://www.semiootika.ee/acta/acta10.html>

Katre Kikas. Rehepapp ja Vanapagan, Kivirähk ja Tammsaare: kaks vaadet rumala vanapagana lugudele. – <http://www.folklore.ee/era/nt/PF10/10Kikas.htm>

Peeter Torop. Karu süda. Intertekstuaalne film. Teater. Muusika. Kino. – http://www.temuki.ee/arhiiv/arhiiv_vana/Kino/01dets_k01.html

Magistritöö

Annela Tohv 2012. „Kalevipoja“-tekstid koolis. Horisontaalse lõimingu võimalusi. – http://www.murre.ut.ee/arhiiv/naita_pilt.php?materjal=kasikiri&materjal_id=D1739&sari=D&formaat=A4

Bakalaureusetöö

Joosep Susi 2013. Kohtamine filosoofiliste pudemetega Hasso Krulli luuleväljal. – http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/30487/2013_Susi_BA.pdf

6. ÕPPESISU. Pärimuse mõtestamine. Arhetüüp ja arhitekt. Arhetüüpsed teemad ja motiivid: leping kuradiga, ohverdamine, lahkumine kodunt, ohtuderikas vaimse kasvamise teekond ja kojujõudmine, saatus ja õnn jt. Vastandite võitlus: ilus ja inetu, hea ja kuri, põrgu ja paradiis, armastus ja kättemaks, süüd ja surm, õitseng ja hääbumine, kangelaslikkus ja kuritöö jm. Arhetüüpsed müüdimotiivid: kangelase eriline süüd, päritolu, vägiteod, ohud teel, surm, elu pärast surma. Arhetüüpsed tegelasi: Odysseus, Achilleus, Narkissos, Pygmalion, Sisyphos, Oidipus, Kain, Taavet, Koljat, Magdalena, Juudas, Ahasveerus, Hamlet, Faust, Robinson Crusoe, Gulliver, don Quijote, Don Juan, Casanova, Dracula jt; kurat, libahunt, kratt, hiiud, näkk, ingel, vaeslaps, Kalevipoeg, Vanapagan jt. Arhetüüpsed sümbolid ja kujundid: ring, rist, labürint, kolmjalg, kaheksakand, ilmapuu, välk, taevatäht, päikesevanker, jumalikud kaksikud jt; valge laev, sinilind, (sõnajala)õis, lahtised allikad, õnnemaa, paradiis, põrgu jm. (5 tundi)

Põhimõisted: arhetüüp (arhetüüpne teema, motiiv, kujund, tegelane, süžee), arhitekt

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb õppesisus nimetatud teemade kohta õpiku- jm tekste, teeb loetust kokkuvõtte;
- loeb, tõlgendab ja analüüsib ilukirjandusteoste katkendeid või tervikteoseid;
- meenutab kirjanduskursuste jooksul loetud teoseid (nt Gailiti „Ekke Moor“, Goethe „Faust“, Dostojevski „Kuritöö ja karistus“, Wilde'i „Dorian Gray portree“ jt), leiab nende hulgast näiteid arhetüüpsete teemade ja motiivide kohta, koostab ülevaatliku kokkuvõtte;

- analüüsib teose poeetilist keelekasutust, selgitab allteksti olemust ja tähendust, tuginedes konkreetsetele näidetele teosest;
- meenutab kirjanduskursuste jooksul loetud teoseid, leiab nende hulgast näiteid arhetüüpsete tegelastega seotud lugude kohta, koostab ülevaatliku kokkuvõtte;
- teeb kirjanduskursuste jooksul loetud teoste põhjal kokkuvõtte neis kujutatud arhetüüpsetest tegelastest, sümbolitest ja kujunditest;
- loeb läbi muinasjutu (“Inetu pardipoeg”, “Punaste kingade tants” vt) ja leiab sellest arhetüüpseid jooni;
- loeb luuletusi ja leiab neist arhetüüpseid jooni;
- uurib müütiliste sümbolite ja kujundite kasutamist eesti ornamentikas.

Lõiming

Kunstiained: müütilised kujundid ja sümbolid kunstis; arhetüüpsus kunstis.

Loodusained: loodusmotiivid ja -detailid arhetüüpsete seoste loomisel.

Sotsiaalained: maailmapildi ja kultuuriliste tõekspidamiste kujundamine, kultuuri arengu põhijoonte mõistmine, väärtushoiakute kujundamine ja kõlblusküsimustega tegelemine.

Keeleained: arhetüüpsuse kajastusi eri maade kirjanduses.

Eesti keel: keeleteadmiste ja keeleloomeoskuste rakendamine suulisel ja kirjalikus tekstitöös; eri liiki tekstide lugemine, analüüs ja mõistmine; poeetiline keelekasutus, alltekst.

Soovitavaid digimaterjale

Veebileht

Maavalla koda. – <http://www.maavald.ee/koda>

Õppematerjal

Merlin Paas 2013. Arhetüüpsed tegelased. – <https://prezi.com/v6wdx922tiwj/vana-kreeka-arhetuupsed-tegelased/>

Esitlus

Mare Kõiva. Sümbolid, ideoloogia, võim. –

http://www.folklore.ee/~mare/rahvausund/3_sumbolid_ideoloogia_voim.pdf

Mare Kõiva. Vesi kultuuripildis. –

http://www.keskkonnaamet.ee/public/Vesi_Kultuuripildis_Mare_K6iva.pdf

Audio

Motiivi sünd ja ränd eesti luules. ERR 1988. –

<https://arhiiv.err.ee/otsi/motiivi%20s%C3%BCnd%20ja%20r%C3%A4nd/default/1>

Lennart Meri “Hõbevalge”. ERRi Ööülikool 2008. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/raadio-oolikool-raadio-oolikool-lennart-meri-hobevalge-1>

Audiovideo

Raul Vaiksoo. Thule asub Läänemeres. ERR 2015. – <http://etv.err.ee/v/kirjandus/1667a3d9-ba62-4dbf-887b-dc0dc2b5b215/raul-vaiksoo-thule-asub-laanemeres>

Lennart Meri “Veelinnurahvas”. – <http://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/7110/>,

<https://www.youtube.com/watch?v=2Wqd54MwUto>

Eesti hiied. Pärandkultuur. – <https://www.youtube.com/watch?v=qzPoen7nW8Y>

Kristiina Ehin. Eesti looduslikud pühapaigad. (Vt ka teisi samast sarjast) –

<https://www.youtube.com/watch?v=DLihAmZYDFg>

Meelike Hainsoo, Vägilased. Kulla kutse. – https://www.youtube.com/watch?v=GhXo-F_FcR4

Vihma loits. – <https://www.youtube.com/watch?v=BNHZce1TCa8>

Tekst

Hasso Krull 2012. Trikster ja mütoloogiline turist. Pärimuse ümberpööramine Kreutzwaldi „Kalevipojas”. – <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2012/3/132>

Karl Kello 2006. Väike märgiatlas. – http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/11_122006/46-47varv.pdf

Anne Lill 2012. Kreeka tragöödia mütoloogilised arhetüübid Mati Undi pilgu läbi. Looming nr 12.